

Comunicar, informar, experimentar i sensibilitzar en favor dels espais forestals ... 14 anys de Xarxa Forestal

Antònia LLABRÉS BERNAT

Biòloga de l'IBANAT, tècnica en sensibilització a la Xarxa Forestal impulsada per la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori del Govern Balear. xarxaforestal@gmail.com

Resum

Xarxa Forestal és una xarxa social formada per col·lectius i entitats que organitzen activitats forestals per a sensibilitzar a la població sobre els valors i la importància dels boscos. Promou accions o activitats de conservació i desenvolupament sostenible dels espais forestals així com fomenta una cultura del risc d'incendi forestal i impulsa actuacions d'autoprotecció i prevenció.

“La millora del estat dels boscos ha d’explorar les diferents possibilitat i, sobre tot, ha de ser un objectiu social compartit.” (J. Terradas)

Introducció

Allò que va començar com un desastre natural, el temporal de 21 de novembre de 2001 que va tombar més d'un milió d'arbres, es va convertir en l'oportunitat de posar en marxa un projecte de sensibilització forestal que, amb el pas del temps, varem acabar anomenant Xarxa Forestal. Va ser necessari comunicar a la societat que la gran quantitat de material forestal dipositat en els boscos suposava un greu risc d'incendi.

Durant el curs de 2002-2003 el Servei de gestió forestal i protecció del sòl del Govern Balear posa en marxa, en les comarques forestals de Serra de Tramuntana i Llevant nord de Mallorca, una experiència pilot de sensibilització i participació ciutadana per a la defensa del patrimoni forestal balear.

A l'any 2004 se presenta el programa “**Gaudeix del bosc! Evita el foc**” i es realitzen diferents activitats forestals de sensibilització i conscienciació per a centres escolars i grups d'adults que ho sol·liciten. També s'organitzen reunions amb persones i entitats locals per a detectar quins problemes forestals identifiquen, plantejar estratègies de col·laboració i establir les bases d'aquest projecte socio-forestal. A partir de 2005 s'adopta el nom de “**Xarxa Local per a la defensa del patrimoni forestal de les Illes Balears**” per a definir millor aquesta iniciativa. A 2009 s'opta per simplificar el nom i passa a anomenar-se “**Xarxa Forestal**”.

Què és la XARXA FORESTAL?

És una iniciativa associativa, una **xarxa social** formada per persones, col·lectius i entitats amb estratègies per a informar, sensibilitzar i fomentar la participació de la població local en activitats forestals, amb la finalitat de crear cultura forestal i així prevenir i lluitar contra els incendis, impulsant especialment actuacions

d'autoprotecció i prevenció de cases situades en interfase urbano-forestal.

Actua com un **laboratori d'idees** i de recerca d'estratègies per a millorar la conservació i la gestió sostenible dels boscos.

Què pretén?

- Impulsar la cultura forestal millorant la informació i els coneixements públics sobre la importància i els valors dels boscos.
- Obrir noves vies de participació ciutadana en accions de conservació del bosc autòcton (pinars, alzinars, ullastrars, garrigues, etc.)
- Disminuir el nombre d'incendis forestals per negligències, sensibilitzant i implicant al major nombre de persones (públic en general, grups professionals, agents socials, docents, etc.) en la prevenció d'incendis forestals.
- Desenvolupar accions de prevenció i autoprotecció a cases situades en zones forestals o en la seva proximitat.
- Recuperar l'acció forestal per part dels propietaris.
- Visualitzar les accions forestals desenvolupades per l'administració.
- Millorar l'interacció entre l'administració ambiental, administració local i la població, en especial les que viuen en una comarca forestal.

Qui forma part de la XARXA FORESTAL?

Grups d'Acció (GA): col·lectius i entitats molt diverses (associacions de veïns, grups conservacionistes, professionals de diferents sectors com el forestal, l'agricultura, el turístic,

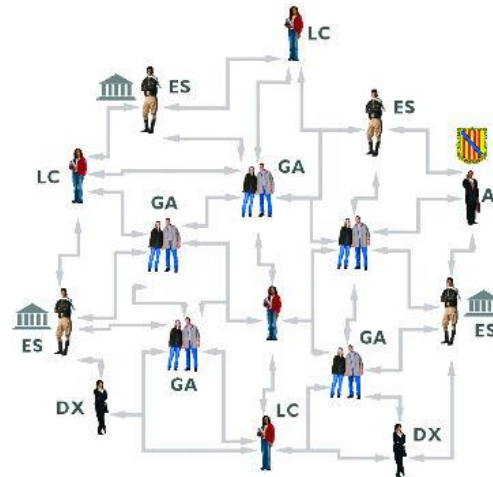

Fig. 1: esquema de l'estructura participativa i les relacions entre els membres de la Xarxa Forestal. Veure text.

l'ensenyament, l'oci, el turisme, etc.).

Entitats de Suport (ES): museus locals, tècnics municipals, centres culturals, etc.

Líders locals (LC): persones emblemàtiques que poden liderar a nivell local accions de la Xarxa Forestal

Agència Impulsora (AI): administració autonòmica que mitjançant dels tècnics forestals, Agents de Medi Ambient, brigades forestals de l'IBANAT, etc., exerceixen de dinamitzadors de la Xarxa (**DX**)

Tots **comparteixen** un espai i un interès comú: els espais forestals.

Com està organitzada?

Cada grup d'acció (GA) decideix les iniciatives i estableix el seu compromís. Poden organitzar activitats pròpies o bé escollir entre les propostes que apareixen en el programa anual de la Xarxa. Un tècnic en sensibilització forestal de la Xarxa (DX), dinamitza, coordina e impulsa la col·laboració entre les entitats, els grups d'acció i els líders locals. Aquesta tasca inclou fomentar la circulació de informació forestal (correus electrònics, bolletins informatius, etc.), i facilitar els recursos necessaris així com proposar l'intercanvi d'experiències dels diferents grups, ajudar a generar opinió, etc.

La Xarxa Forestal, alguns anys, ha proposat als grups locals enfocar el seu pla d'acció anual amb un tema concret. Per exemple, l'any 2008 va ser l'any del pi, el 2009 de l'autoprotecció i dels incendis forestals, el 2011 l'any internacional dels boscos i el 2013 la restauració i la prevenció en el cas de l'incendi forestal d'Andratx.

Des del seu inici, la Xarxa Forestal s'ha impulsat i finançat per l'administració autonòmica (Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori i l'empresa pública IBANAT). Amb els seus mitjans, dona suport a les activitats forestals que generen els grups d'acció, afavorint estratègies de sensibilització i generant cultura forestal.

En aquests 14 anys s'han anat sumant a aquesta iniciativa un centenar d'entitats així com persones rellevants d'un territori concret. A més d'haver augmentat el nombre de persones que han participat en activitats de la Xarxa Forestal, s'ha incrementat el nombre de tècnics i treballadors forestals que han donat suport i han fet possible aquesta iniciativa. De forma que quasi tot el personal de la conselleria i empreses públiques relacionades amb la prevenció i extinció dels incendis forestals ha format part en algú moment, i en major o menor grau de implicació, de la Xarxa Forestal.

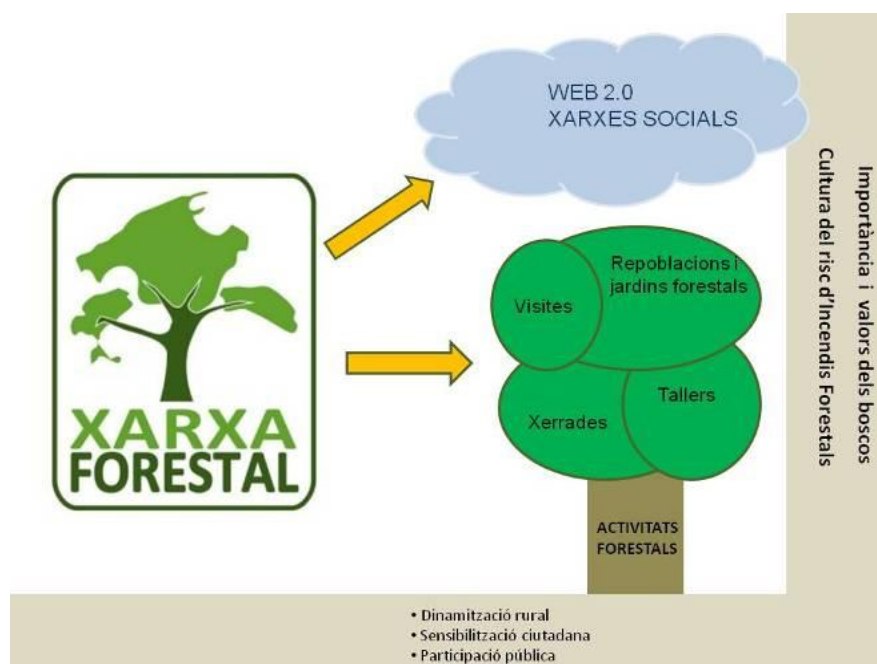

Fig. 2: Esquema general dels fonaments, objectius i medis de treball de la Xarxa Forestal.

Tipus d'activitats de la Xarxa.

Les activitats forestals que se realitzen són molt diverses i els temes que es tracten van des de el més concret i específic, com els tipus de llavors forestals, als més globals referits al canvi climàtic, la desertització, etc. Estan recollits en

el programa d'activitats que cada any proposa la Xarxa i són el resultat d'experiències forestals realitzades amb èxit amb algun grup d'acció. Així, a poc a poc, la llista d'activitats ha anat creixent fins arribar a les 43 propostes actuals.

Activitats

2013-2014

Xarxa forestal

La Xarxa Forestal promou activitats per a fomentar la cultura del risc d'incendi i sensibilitzar en els valors i la importància dels boscos. Aquestes iniciatives s'impulsen des del **servei de Gestió Forestal i Protecció del Sòl** amb ajuda dels seus **tècnics i dels treballadors forestals** del **Ibanat**, afavorint la transmissió de coneixements i experiències sobre els espais forestals (alzinars, pinars, ullastrars, garrigues, ...) i recolzant iniciatives de defensa del patrimoni forestal.

Objectius:

- Donar a conèixer els valors dels espais forestals.
- Millorar la relació de les persones amb el seu entorn forestal.
- Disminuir el nombre d'incendis augmentant la cultura del risc d'incendi.

Activitats:

- ▶ [Xerrades forestals](#)
- ▶ [Tallers forestals](#)
- ▶ [Visites](#)
- ▶ [Menut, centre forestal de les Illes Balears \(CEFOR\)](#)
- ▶ [Repoblacions i jardins forestals](#)

Contacte per a informació i reserves:

- ▶ <http://forestal.caib.es>
- ▶ xarxaforestal@gmail.com
- ▶ https://www.facebook.com/bosqueta.forestal?ref=tn_tnmn

Organitza: **Govern de les Illes Balears**
Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori

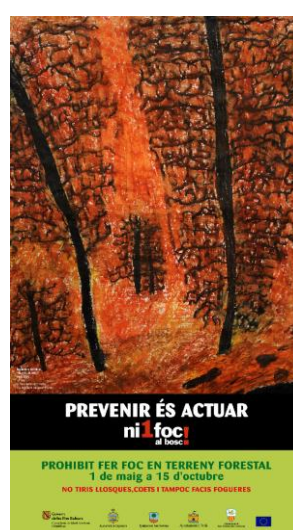
Executa:

1

Fig. 3: Presentació bàsica de la Xarxa Forestal als possibles interessats.

PROGRAMA DE ACTIVIDADES	Temes
Xerrades forestals	Tracten diferents aspectes dels nostres boscos com: tipus, espècies principals, estructura, valors, funcions, incendis forestals, prevenció i autoprotecció, erosió, sanitat forestal etc. Les xerrades estan acompanyades de materials audiovisuals i informació específica.
Tallers forestals	Son activitats amb un important component pràctic adaptables a les necessitats de cada grup. Permeten tocar, ensumar, mirar, ..., material forestal (plantes, troncs, llavors, insectes, terra, substrats, etc.).
Visites forestals	Se realitzen en zones de boscos pròxims al entorn del grup que sol·licita l' activitat o be les bases dels mitjans d'extinció d'incendis (Son Bonet i Son Servera en Mallorca, Sa Coma en Eivissa, o S'Arangí en Menorca).
Centre forestal de les Illes Balears (CEFOR) Banc de llavors i viver forestal	A la finca pública de Menut se troba el Centre Forestal de las Illes Balears (CEFOR). Consta d'un conjunt de instal·lacions per a produir planta forestal. Les visites estan orientades a conèixer el funcionament del: banc de llavors, línia de sembra, plataformes del viver, horts llavorers, centre de documentació forestal, conjunt d'eines forestals, etc.
Centre forestal de les Illes Balears (CEFOR) Caseta del bosc i l' alzinar de Menut	Per a realitzar activitats de descoberta dels nostros boscos tenim dues instal·lacions molt adients: la caseta del bosc i un petit alzinar annex. Els temes que se treballen son sobre els boscos i la seva la flora i fauna autòctona, així com aspectes de prevenció d' incendis, antics oficis lligats al bosc, sanitat forestal, etc.
Repoblacions i jardins forestals	Sempre amb planta autòctona contribuint a la creació o millora de les masses forestals amb una presa de consciència davant els incendis forestals. També s' ofereix la possibilitat de realitzar jardins amb espècies autòctones en zones públiques i centres escolars.

Concurs de dibuix "Ni 1 foc al bosc!"

Amb la finalitat de trobar la imatge amb la que se realitzarà la campanya publicitària de prevenció d'incendis forestals, se realitza el concurs de dibuix entre escolars del darrer cicle de primària. Mallorca: a la comarca forestal de Llevant (Artà, Capdepera, Sant Llorenç i Son Servera) Eivissa: en els 5 municipis de l'illa.

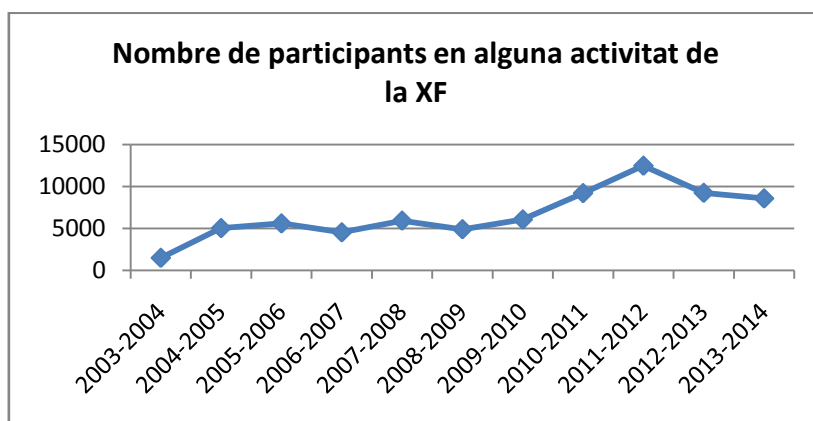
Foto 1: Visita escolar als medis d'extinció.

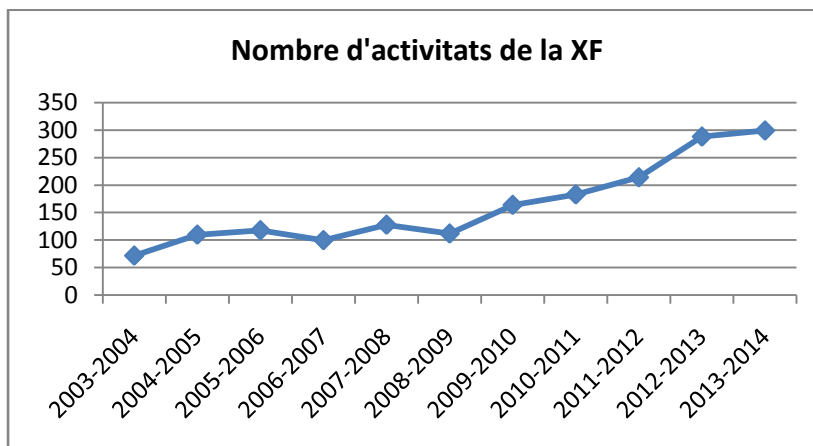
Foto 2: Xerrades per estimular la implicació.

Accions realitzades

Si s'analitzen algunes xifres d'aquests anys de Xarxa es pot observar l'evolució d'aquesta iniciativa.

Taula 1: Evolució del nombre de persones que han participat anualment en activitats de la Xarxa Forestal.

Taula 2: Evolució anual del nombre d'activitats desenvolupades dins dels programes de la Xarxa Forestal pels seus membres.

Foto 3: Activitat escolar de repoblació.

Foto 4: Una organització participativa.

A la primera gràfica observem un punt màxim que respon a l'any internacional dels boscos per a establir-se en uns 9.000 participants. Per altre costat, la gràfica del nombre d'activitats es progressiva i reflecteix dos aspectes destacables:

Primer: a partir de 2010, la incorporació d'una nova persona per dinamitzar la Xarxa Forestal.

Segon: augmentar la qualitat de les activitats ajustant el nombre de participants.

Participació en projectes europeus.

La xarxa ha tingut també una important dimensió internacional derivada de la seva participació en projectes europeus:

- **RINAMED:** Riscos Naturals de la Mediterrània, a 2003-2004
- **INCENDI:** Marc Regional (OMR), integrat en el programa INTERREG IIIC, zona sud (2005-2008)
- **PYROSUDOE:** cultura del risc d'incendis forestals en zones limítrofes o interfases (2009-2011)

Xarxes socials

La Xarxa utilitza eines pròpies de les xarxes socials: **correu electrònic, pàgina web, facebook, twitter, blog, ...**, espais d'interacció virtual, per a facilitar el seu funcionament així com per a fer la difusió de la informació forestal i de les activitats que organitza, sense oblidar el imprescindible contacte directe amb els grups o entitats que la formen.

En aquests moments en Facebook ja tenim 941 seguidors de Xarxa i 1.300 del perfil Bosqueta Forestal. Al Twitter 3.894 seguidors, i també 3.539 visualitzacions del blog.

En concret, durant el passat curs 2013-14 s'han realitzat 299 activitats, amb 8.564 participants. S'han fet 112 xerrades, 76 tallers forestals, 32 reforestacions participatives, 21 visites als mitjans d'extinció, 34 visites al CEFOR, 14 reunions de coordinació o assessorament i s'han celebrat diferents jornades de participació, como la del Coll de Sa Gramola al incendi d'Andratx, el passat Dia Forestal Mundial o el Dia Mundial del Medi Ambient.

Gracies als intercanvis i a la ajuda econòmica rebuda s'ha pogut dur endavant iniciatives tan interessants com la realització de "la caseta des bosc" un espai interpretatiu sobre els boscos de les Illes Balears situat en el centre forestal de Menut; els intercanvis entre joves de la Provença francesa i els del municipi de Puigpunyent en el projecte RINAMED o entre italians de la Toscana i joves de Capdepera en el projecte INCENDI; o les guies de prevenció d'incendis forestals per a vivendes d'interfase urbano-forestal en el projecte PYROSUDOE.

Tots aquests canals han servit per a donar informació, per exemple, sobre prevenció d'incendis, funcionament de l'operatiu d'extinció, avisos sobre meteorologia extrema (onades de calor, vents forts, etc.), dades actualitzades de la evolució d'un incendi o sobre l'estadística forestal, etc., a més a més de informar de les pròpies activitats realitzades amb centres educatius com són les xerrades, tallers, visites, concursos, jornades, etc.

		Desembre 2012	Desembre 2013	Desembre 2014
WEB	Web http://forestal.caib.es	36.820	65.954	104.018 visites
@	Mail xarxaforestal@gmail.com	743	1.163	1315 adreces
	Facebook Xarxa Forestal http://www.facebook.com/xarxaforestal	366	804	941 m'agrada
	Facebook Bosqueta Forestal http://www.facebook.com/xarxaforestal	577	1084	1.300 amics
	Twitter http://twitter.com/xarxaforestal	806	3.238	3.894 seguidors 1392 tweets
	Blogs http://xarxaforestal.blogspot.com.es/	-	1.873 visualitzacions	3.539 visualitzacions

Altres aspectes de comunicació:

Bosqueta forestal anima les activitats i conta en el Facebook les novetats i les activitats realitzades.

També disposam d' un canal YOUTUBE, amb 17 vídeos de continguts forestals i amb **25** subscriptors, amb un total de **6.920** reproduccions.

Publicacions

Un altre aspecte important de la Xarxa Forestal es la realització de publicacions que donen informació útil als ciutadans i que fomenten els Un exemple:

coneixements forestals. Se poden trobar en format digital a la web del Servei de Gestió Forestal..

Fig. 4: Un exemple de les publicacions de la Xerxa, on es combina un DVD amb material convencional.

VALORACIÓ

En aquests anys de feina la Xarxa Forestal ha crescut molt i ha aconseguit avançar en diferents aspectes com:

Ser un nou vector participatiu d'àmbit local especialment de les zones forestals de Serra de Tramuntana i Llevant nord de Mallorca.

- La sensibilització en temes forestals d'un gran nombre de persones.
- Ha obert un ampli ventall d'activitats i accions de sensibilització.
- La comunicació ambiental s'ha potenciat en gran mesura gràcies a les noves tecnologies i les xarxes socials.
- Aconseguir la integració i la suma de capacitats de diferents col·lectius de

l'administració ambiental i de l'empresa pública (Ibanat), tots feim Xarxa.

Com diu Marc Castell Nou *"la nova realitat forestal necessita incrementar l'acció preventiva"*, la **sensibilització i la comunicació ambiental** pot continuar essent una bona eina per treballar la prevenció. Encara que els resultats del treball de la Xarxa Forestal no sempre són visibles, certament ajuden a millorar la conservació dels nostres espais forestals amb garantia de futur i acomplir així una obligació de solidaritat amb generacions futures.